

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет
Кафедра географії України

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з навчальної роботи
Насько В.Ф.
«29» 08 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОГРАФІЯ ПЗФ ТА ЕКОТУРИЗМ

для студентів

галузь знань **01 – Освіта / Педагогіка**
спеціальність **014 – Середня освіта (Географія)**
рівень вищої освіти **перший**
ступінь вищої освіти **бакалавр**
освітня програма **Географія**
вид дисципліни **вибіркова**
вибірковий блок **«Географія України»**

Форма навчання **денна**
Навчальний рік **2019 /2020**
Семестр **3**
Кількість кредитів ECTS **5**
Мова викладання, навчання
та оцінювання **українська**
Форма заключного контролю **залік**

Викладачі: **Уліганець Сергій Іванович** к. геог н., доцент

Пролонговано: на 2020/2021 н.р. (підпис) **Насько В.Ф.**) «28» 08 2020р.
(ПІБ) (дата)
на 2021/2022 н.р. (підпис) **Насько В.Ф.**) «30» 08 2021р.
(підпис) (ПІБ) (дата)

Київ – 2019

Розробник – Дмитрук Олександр Юрійович д.геогр.н., професор

Затверджено
« 27 » 08 2019 р.

В.о Завідувача кафедри географії України

 доц. Уліганець С.І.
(підпис)

Протокол № 1 від « 27 » 08 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від « 28 » 08 2019 року

Голова науково-методичної комісії проф. Запотоцький С.П.
(підпис)

« 30 » 08 2019 року

1. Мета навчальної дисципліни «Географія ПЗФ та екотуризм» - дати студентам базові знання з теорії і практики заповідної справи в Україні та світі, базові знання теорії і практики екологічного туризму, сформувати уміння і навички з ефективного використання туристсько-рекреаційних ресурсів, уміння розробляти різні типи туристських екологічних стежок та маршрутів, організовувати рекреаційну та еколого-просвітницьку діяльність засобами екотуризму.

2. Попередні вимоги до рівня знань студентів.

Студент повинен знати: основні поняття і терміни, якими прийнято оперувати, розкриваючи зміст і завдання заповідної справи на сучасному етапі; основні концепції, на яких базується сучасна природно-заповідна справа; основні положення законодавства України про природно-заповідний фонд; категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду відповідно до законодавства України, особливості статусу кожної з передбачених законодавством категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду; особливості організації території та види використання і вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів у межах різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України; роль різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду у складі єдиної екологічної мережі України; найбільш поширені категорії природних територій з особливим охоронним статусом у різних країнах світу, найбільш відомі природоохоронні території у світі; особливості екологічного туризму; основні властивості екотуристського продукту (природних умов та ресурсів території, їх екологічного стану та умов збалансованого невиснажливого використання); основні DESTИНАЦІЇ екологічного туризму і потоки екотуристів з метою забезпечення організації і управління туристською діяльністю; міжнародне співробітництво в галузі екологічного туризму, особливості екотуристської діяльності в різних регіонах України і країнах світу; правові основи екотуристської діяльності.

Студент повинен вміти: характеризувати завдання заповідної справи на сучасному етапі; характеризувати статус кожної з передбачених законодавством України категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду; аналізувати особливості зонально-регіонального розміщення територій та об'єктів природно-заповідного фонду; складати характеристики природно-заповідного фонду адміністративних областей; аналізувати туристсько-рекреаційні ресурси територій та об'єктів природно-заповідного фонду; виконувати естетичну оцінку територій та об'єктів природно-заповідного фонду з метою розробки екскурсійного маршруту; розробити маршрут екскурсії (навчальної, пізнавальної) в межах природно-заповідної території; розробляти і обґрунтовувати пропозиції до програм розвитку туристсько-рекреаційної діяльності у межах природно-заповідних територій.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Географія ПЗФ та екотуризм» є складовою освітньо- професійної програми «Географія» підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» у галузі знань «Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 «Середня освіта» (предметна спеціалізація – Географія).

Дисципліна «Географія ПЗФ та екотуризм» є дисципліною за вибором студентів і, відповідно до навчального плану, викладається у III семестрі (на другому курсі) в обсязі 150 годин (5 кредити ECTS), в тому числі: лекцій 30 год., семінарських занять – 30 год., самостійної роботи студентів – 90 год. Підсумковий контроль – залік.

Навчальна дисципліна «Географія ПЗФ та екотуризм» передбачає ознайомлення з теоретичними основами та прикладними аспектами екотуризму; збереження об'єктів природно-заповідного фонду. Під час вивчення дисципліни увага приділяється також формуванню важливих фахових компетенцій бакалавра середньої освіти (з географії) – навичкам та вмінням планувати та здійснювати дослідження і звітувати про їхні результати, діяти професійно і толерантно в різних природних, соціально-економічних та етнокультурних умовах, зберігаючи природну та культурну спадщину України.

4. Завдання (навчальні цілі):

- Знання та розуміння предметної області географії (ЗК-1)
- Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-12)
- Здатність показувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу географічної оболонки (ФК-1)
- Здатність аналізувати склад і будову сфер географічної оболонки (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях (ФК-5)
- Виконувати дослідження географічної оболонки та її сфер за допомогою кількісних та якісних методів аналізу з конструктивної географії та раціонального використання природних ресурсів (ПРН-9)
- Аналізувати склад і будову природно- та суспільногеографічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях (ПРН-10)
- Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України. Володіти здатністю цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва (ПРН-23)

5. Результати навчання:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.	Знати об'єктно-предметну сутність географії природної спадщини України, теоретичні та організаційно-правові основи збереження природної спадщини, а саме:			
1.1	основні поняття і терміни географії ПЗФ та екотуризму, поняття про статус об'єктів ПЗФ; основні засоби збереження ПЗФ;	<i>Лекції / Семінарські заняття/ Самостійна робота</i>	<i>Контрольна робота / Залік</i>	50
1.2.	правові та організаційні засади охорони, збереження та використання ПЗФ, екотуризм;			
1.3	класифікації об'єктів ПЗФ;			
1.4	характерні та/або специфічні риси різних об'єктів ПЗФ та особливості їх (об'єктів) розташування.			
2.	Застосовувати теоретичні фахові знання у практичних ситуаціях; зокрема:			
2.1	демонструвати знання та розуміння предметної області дисципліни при характеристиці/аналізі/оцінці ПЗФ та екотуризмі;	<i>Лекції / Семінарські заняття/ Самостійна робота</i>	<i>Індивідуальні завдання / Презентація і захист результатів виконаних завдань</i>	35
2.2	вміти характеризувати особливості природоохоронного статусу та правового режиму охорони і використання різних категорій об'єктів природної спадщини України;			
2.3	вміти давати характеристику різних об'єктів ПЗФ та особливості їх (об'єктів) розташування, здійснювати аналіз та/або оцінку об'єктів природної спадщини, використанні в екотуризмі.			
2.4	виконувати пошук та опрацювання різних наукових документів, різномірної географічної інформації.			
3.	Здатність застосовувати знання, вміння та навички при безпосередній та/або дистанційній взаємодії з іншими людьми, зокрема:			

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
3.1	спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;	<i>Лекції / Семінарські заняття/ Самостійна робота</i>	<i>Індивідуальні завдання / Презентація і захист результатів виконаних завдань</i>	5
3.2	демонструвати використання інформаційних і комунікативних технологій.			
4.	Здатність самостійно виконувати завдання та відповідати за результати своєї діяльності, зокрема:			
4.1	самостійно визначати, формулювати і вирішувати проблеми;	<i>Семінарські заняття/ Самостійна робота Семінарські заняття/ Самостійна робота</i>	<i>Індивідуальні завдання / Презентація і захист результатів виконаних завдань</i>	5
4.2	самостійно планувати та виконувати пошук наукових документів, систематизацію та опрацювання географічної інформації, необхідної для підготовки до семінарських занять; планувати та виконувати дослідження та звітувати про їхні результати;			
4.3	демонструвати наполегливість щодо виконання поставлених завдань і взятих зобов'язань;			
4.4.	зосереджуватись на якості та результаті при виконанні завдань, поєднувати критичність та самокритичність;			
4.5	дотримуватися інтелектуальної та академічної доброчесності.	<i>Семінарські заняття/ Самостійна робота / Практичні завдання</i>	<i>Індивідуальні завдання / Презентація і захист результатів виконаних завдань / Контрольна робота / Залік</i>	5

6. Співвідношення результатів навчальної дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання	Результати навчальної дисципліни	Виконувати дослідження географічної оболонки та її сфер за допомогою кількісних та якісних методів аналізу з конструктивної географії та раціонального використання природних ресурсів (ПРН-9)	Аналізувати склад і будову природно- та суспільногеографічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях (ПРН-10)	Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України. Володіти здатністю цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва (ПРН-23)
	1.1		+	
	1.2		+	
	1.3		+	
	1.4		+	
	2.1	+	+	
	2.2	+	+	+
	2.3	+	+	+
	2.4	+		+
	3.1		+	
	3.2	+		+
	4.1	+	+	+
	4.2	+	+	+
	4.3	+	+	+
	4.4	+	+	+
	4.5	+	+	+

7. Схема формування оцінки

7.1. Форми оцінювання студентів

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчальної дисципліни визначається шляхом організації поточного, тематичного та підсумкового семестрового контролю у формі заліку.

Форми контролю з дисципліни «Географія ПЗФ та екотуризм»:

- ▶ семінарські заняття (РН 1.1- 1.4 – знання; 2.1-2.4 – вміння; 3.1-3.2 – комунікація; 4.1-4.5 – автономність та відповідальність) – тах 20 балів;
- ▶ контрольна робота (РН 1.1-1.4 – знання) – тах 10 балів;
- ▶ самостійна робота (в т. ч. індивідуальні або колективні проекти) та її презентація (РН 2.1-2.4 – вміння; 3.1-3.2 – комунікація; 4.1-4.5 – автономність та відповідальність) – тах 30 балів;
- ▶ залік (РН 1.1-1.4 – знання) – до 40 балів.

7.2. Організація оцінювання

Навчальна дисципліна «Географія ПЗФ та екотуризм» передбачає підсумковий контроль у формі заліку. Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою (оцінка розраховується як накопичена).

Протягом всього періоду вивчення дисципліни здійснюється поточний контроль виконання студентами завдань та самостійної роботи. *Поточний контроль* з дисципліни «Географія природної спадщини» здійснюється під час семінарських занять і має на меті перевірку рівня засвоєння знань та підготовленості студентів до виконання конкретних завдань з дисципліни.

За оцінками поточного контролю та за результатами контрольної роботи виставляється сума балів за окремий модуль (*тематичний контроль*). За модуль 1 студент(ка) може отримати **до 20 балів** (з них 10 балів – за результатами поточного контролю і максимально 10 балів – за результатами контрольної роботи). За модуль 2 студент(ка) може отримати **до 40 балів** (за результатами поточного контролю). Таким чином, за два модулі, передбачені програмою дисципліни, студент(ка) може отримати **до 60 балів**.

Студентам, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж *критично-розрахунковий мінімум (36 балів)*, для отримання допуску до заліку необхідно виконати передбачені програмою завдання та/або додаткові завдання (наприклад, підготовка реферату).

Підсумковий (семестровий) *контроль* знань студентів з дисципліни – письмовий залік, що проходить у два етапи і передбачає:

1) екзаменаційне тестування за індивідуальними варіантами (*максимальна можлива кількість балів – 20*);

2) написання розгорнутих відповідей на два питання екзаменаційного білету (*максимальна можлива кількість балів – 20*).

Якщо за результатами самостійної роботи впродовж семестру (підготовка індивідуального або колективного проєкту) студентом/студенткою була підготовлена до друку та опублікована стаття, студенту/студентці автоматично нараховується 20 додаткових балів і він/вона може звільнитися (за згодою) від другого етапу заліку (написання розгорнутих відповідей на два питання екзаменаційного білету), пройшовши тільки перший етап (екзаменаційне тестування).

Максимальна кількість балів за результатами заліку – **40**.

Підсумкова оцінка з дисципліни формується як сума балів, отриманих: 1) за виконанні впродовж семестру завдання та контрольну роботу (максимум 60 балів) та 2) за письмовий залік (максимум 40 балів).

Умовою позитивної підсумкової оцінки з дисципліни є отримання студентом/студенткою не менше 60 балів. При отриманні підсумкової кількості балів 60 і вище студенту/студентці виставляється відповідна оцінка.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

8. Тематичний план навчальної дисципліни «Географія ПЗФ та екотуризм»

Вивчення дисципліни студентами передбачає прослуховування ними лекцій, підготовку до семінарських занять, виконання індивідуальних та/або колективних завдань і завдань для самостійної роботи. Орієнтовний розподіл часу за окремими темами наведено в таблиці.

	Тема	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
1.	ПЗФ: основні поняття і терміни. Цінності природної спадщини	3	3	9

2.	Поняття про статус об'єктів ПЗФ. Основні засоби збереження об'єктів природної спадщини	3	3	9
3.	Міжнародне співробітництво в галузі охорони, збереження та використання об'єктів ПЗФ	3	3	9
4.	Природно-заповідний фонд: категорії територій і об'єктів та їх функціональне різноманіття	3	3	9
5.	Правові засади та організаційні аспекти збереження, охорони та використання різних категорій ПЗФ	3	3	9
6.	Розвиток теоретичних та практичних засад пізнавальних природознавчих та краєзнавчих подорожей в світі та в Україні	3	3	9
7.	Екотуристська діяльність	3	3	9
8.	Рекреаційне природокористування та екотуризм в межах природоохоронних територій	3	3	9
9.	Еколого-освітня та виховна діяльність засобами екотуризму в межах природоохоронних територій	3	3	9
10.	Методи та форми проведення еколого-освітньої та виховної діяльності засобами екотуризму в межах природоохоронних територій	3	3	9
	Всього:	30	30	90

Всього з дисципліни 150 год., з них:
лекцій – 30 год.,
семінарських занять – 30 год.,
самостійної роботи студентів – 90 год.

9. Рекомендовані джерела

1. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА «Астрей», 1996.
2. Андрієнко Т.Л., Клєстов М.Л., Прядко О.І. Мережа регіональних ландшафтних парків України: наукові та організаційні основи створення. – К., 1996. – 56 с.
3. Атлас світу /Авторизований переклад англomовного видання Collins World Atlas. – К., ДНВП «Картографія», 2005
4. Барышева Ю.А. Формирование эколого-краеведческих знаний в школе. – М., 1997.
5. Батисс М. Разработка и конкретизация концепции биосферных заповедников // Природа и ресурсы. – ЮНЕСКО. Т. XXII. – 1986, № 3. – С. 2 – 12.
6. Биржаков М.Б. Введение в ТУРИЗМ. – СПб., 2002.
7. Биржаков М.Б. Введение в ТУРИЗМ. – СПб., 2002.
8. Бишоп К., Грин М., Филипс А. Модели национальных парков. – М., 2000.
9. Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – К.: Інтерекоцентр, 1997.
10. Большой Атлас Мира / Пер. англ. издания The Reader's Digest World Atlas – М.: ЗАО «Издательский Дом Ридерз Дайджест» - ЗАО «Ассоциированный Картографический Центр – М», 2007.
11. Борейко В.Е. История заповедного дела в Украине. - К., 1995
12. Борейко В.Є. Гордість заповідної Київщини. – К.: Еколого-культурний центр, 1997.
13. Борейко В.Є. История охраны природы Украины (X век – 1980 г.). - К.: Київський еколого-культурний центр, 1997
14. Вирлич А.Э. Памятники природы Херсонской области. – Симферополь: Таврия, 1984.
15. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy / Укр. вид.: Мовчан Я., Парчук Г., Журбенко Т., Романчук В. – К.: Авалон, 1998.
16. Второв П.П., Второва В.Н. Эталоны природы (проблемы выбора и охраны). – М.: Мысль, 1983.
17. Гёбель П. Природное наследие человечества. Ландшафты и сукровища природы под охраной ЮНЕСКО / Пер. с нем. – М., 1999.
18. Географический Атлас Офицера. – М., Военно-Топографическое управление, 2008.
19. Гриневецкий В.Т. До обґрунтування основних понять і методології досліджень ландшафтного різноманіття в Україні // Український географічний журнал. – 2000, № 2. – С. 8 – 12.
20. Денисик Г.І., Любченко В.Є. Заповідне Поділля: Краєзнавчі нариси. – Вінниця: Тезис, 2001.

21. Деткин В.В. В мире заповедной природы - М.: Прогресс, 1989
22. Дмитрук О.Ю. До питання про конструктивно-географічні дослідження міст та міських територій / Вісн. Київ. ун-ту. Географія. – 2000. – Вип. 46.
23. Дмитрук О.Ю. До питання про конструктивно-географічні дослідження міст та міських територій / Вісн. Київ. ун-ту. Географія. – 2000. – Вип. 46.
24. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм у системі суспільно-економічних відносин // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2001. – С. 89–95.
25. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм у системі суспільно-економічних відносин // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2001. – С. 89–95.
26. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навч. пос. - К.: Альтерпрес, 2004.
27. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навч. пос. - К.: Альтерпрес, 2004.
28. Дмитрук О.Ю. Теоретико-методологічні та практичні проблеми урбогеоекології / Вісн. Київ. ун-ту. Географія. – 1999. – Вип. 45.
29. Дмитрук О.Ю. Теоретико-методологічні та практичні проблеми урбогеоекології / Вісн. Київ. ун-ту. Географія. – 1999. – Вип. 45.
30. Дмитрук О.Ю. Урбанізовані ландшафти: теоретико-методологічні та практичні проблеми геоекологічного дослідження // Ландшафт як інтегруюча концепція ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – К., 1999.
31. Дмитрук О.Ю. Урбанізовані ландшафти: теоретико-методологічні та практичні проблеми геоекологічного дослідження // Ландшафт як інтегруюча концепція ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – К., 1999.
32. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія з основами урбогеоекології (ландшафтознавчий аспект): Навч. посібник. – К., 2000.
33. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія з основами урбогеоекології (ландшафтознавчий аспект): Навч. посібник. – К., 2000.
34. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій. – К., 1998.
35. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій. – К., 1998.
36. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Безпека життєдіяльності. – К., 1999.
37. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Безпека життєдіяльності. – К., 1999.
38. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Екологічний туризм як дидактична основа раціонального природокористування та геоекологічної освіти // Регіональні екологічні проблеми: Зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 45–50.
39. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Екологічний туризм як дидактична основа раціонального природокористування та геоекологічної освіти // Регіональні екологічні проблеми: Зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 45–50.
40. Довідковий атлас світу. – К.: ДНВП «Картографія», 2010.
41. *Додаткові літературні джерела інформації*
42. Донбас заповідний: Науково-інформаційний довідник-атлас. – Донецьк, 2003.

43. Дурович А.П., Копанев А.С. Маркетинг в туризме: Учеб. пособие / Под ред. З.М. Горбылевой. – Минск, 1998.
44. Дурович А.П., Копанев А.С. Маркетинг в туризме: Учеб. пособие / Под ред. З.М. Горбылевой. – Минск, 1998.
45. Екологічна енциклопедія. У 3 т. / Редколегія: А.В.Толстоухов (головний редактор) та ін. – К., 2006.
46. Екологічне право України. Академічний курс: підручник. / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2005. – С. 631 – 635.
47. Ена В.Г. Заповедные ландшафты Крыма: Справочник. - Симферополь: Таврия, 1989.
48. Загальногеографічний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2004.
49. Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки / Затверджена Законом України від 21.09.2000 за № 1989-III.
50. Закон України "Про Червону книгу України" / Відомості ВР, 2002, № 30, ст. 201.
51. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради. – 1992, № 34, ст. 502
52. Закон України “Про рослинний світ” // Відомості Верховної Ради України. – 1999, № 22-23 , ст. 198
53. Закон України «Про екологічну мережу України» // Відомості Верховної Ради. – 2004, № 45, ст. 502.
54. Заповедная природа Донбасса. Путеводитель. - Донецк: Донбасс, 1983.
55. Заповедная природа: для нас и потомков. - М., 2000.
56. Заповідна перлина Карпат (Путівник по Карпатському національному природному парку) / Ред. В.М.Клапчук. – Коломия: Вік, 2001.
57. Заповідна справа в Україні / видається з 1995 р.
58. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / За ред. М.Д.Гродзинського та М.П.Стеценка. – К., 2003.
59. Заповідник «Хомутівський степ»: План управління. – К., 2002.
60. Заповідники і національні природні парки України – К.: Вища школа, 1999.
61. Заповідники і національні природні парки України. /Мінекобезпеки України. - К: Вища шк., 1999.
62. Заповідники і національні природні парки України. /Мінекобезпеки України. - К: Вища шк., 1999.
63. Заповідні екосистеми Карпат / Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С. – Львів: Світ, 1991.
64. Заповідні куточки Кіровоградської землі / За ред. Т.Л.Андрієнко. – К.: Арктур-А, 1999.
65. Заповідні об'єкти Черкаської області. - Черкаси, 1976.
66. Заповідні об'єкти Буковини (реєстр природно-заповідного фонду Чернівецької області). – Чернівці, 1996.
67. Заповідні скарби Сумщини. - Суми: Джерело, 2001.
68. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002, № 3 – 4, ст. 27.

69. Каледин Н.В. Подготовка специалистов по туризму на факультете географии и геоэкологии Санкт-Петербургского университета // Тр. Академии туризма. – 1995. – Вып. 1. – С. 107–108.
70. Каледин Н.В. Подготовка специалистов по туризму на факультете географии и геоэкологии Санкт-Петербургского университета // Тр. Академии туризма. – 1995. – Вып. 1. – С. 107–108.
71. Канівський природний заповідник: Путівник. – Канів, 1999.
72. Карпатський заповідник. – Ужгород, 1982.
73. Карпова Г.А., Хорева Л.В. Формирование квалификационного уровня в сфере туризма // Тр. Академии туризма. – 1995. – Вып. 1. – С. 97–106.
74. Карпова Г.А., Хорева Л.В. Формирование квалификационного уровня в сфере туризма // Тр. Академии туризма. – 1995. – Вып. 1. – С. 97–106.
75. Каттанео М., Трифони Ж. Самые уникальные заповідники мира. Всемирное наследие ЮНЕСКО. – М., 2003.
76. Квартальнов В.А. Стратегический менеджмент в туризме: Современный опыт управления. – М.: Финансы и статистика, 1999.
77. Квартальнов В.А. Стратегический менеджмент в туризме: Современный опыт управления. – М.: Финансы и статистика, 1999.
78. Квартальнов В.А. Туризм: теория и практика: Избр. труды. В 5-ти т. – М.: Финансы и статистика, 1998.
79. Квартальнов В.А. Туризм: теория и практика: Избр. труды. В 5-ти т. – М.: Финансы и статистика, 1998.
80. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2000.
81. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2000.
82. Кекушев В.П., Сергеев В. П., Степаницкий В. Б. Основы менеджмента экологического туризма: Учеб. пособие. – М., 2001.
83. Кекушев В.П., Сергеев В. П., Степаницкий В. Б. Основы менеджмента экологического туризма: Учеб. пособие. – М., 2001.
84. Комплексний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2005.
85. Концепція збереження біологічного різноманіття України // Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 р., № 439.
86. Котлер Ф., Боуен Д., Мейкенз Д. Маркетинг. Гостеприимство и туризм. – М., 1998.
87. Котлер Ф., Боуен Д., Мейкенз Д. Маркетинг. Гостеприимство и туризм. – М., 1998.
88. Краснитский А.М. Проблемы заповедного дела - М., 1983.
89. Курбатова О.Л. Проблемы генетической демографии и экологии города в программе ЮНЕСКО "Человек и биосфера" // Урбоэкология. – М., 1990. – С. 77–86.
90. Курбатова О.Л. Проблемы генетической демографии и экологии города в программе ЮНЕСКО "Человек и биосфера" // Урбоэкология. – М., 1990. – С. 77–86.
91. Леоненко В.Б, Стеценко М.П., Возний Ю.М. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. – К.: ВПЦ "Київський університет, 2003

92. Леоненко В.Б., Стеценко М.П., Возний Ю.М. Додаток до атласу об'єктів природно-заповідного фонду України. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2003
93. Логинов Л.М., Рухлов Ю.В. История развития туристско-экскурсионного дела: Учеб. пособие. – М.,1989.
94. Логинов Л.М., Рухлов Ю.В. История развития туристско-экскурсионного дела: Учеб. пособие. – М.,1989.
95. Любич І.Й. Основи заповідної справи. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2002
96. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М., 2001.
97. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М., 2001.
98. Міждержавні природно-заповідні території / За заг. ред. Т.Л.Андрієнко. – К., 1998.
99. Мусієнко М.М., Серебряков В.В., Брайон О.В. Екологія. Охорона природи: Словник-довідник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002.
100. Надель-Червинская М.А., Червинский П.П. Большой толковый словарь иностранных слов: В 3 т. – Ростов н/Д, 1995. – Т.2.
101. Надель-Червинская М.А., Червинский П.П. Большой толковый словарь иностранных слов: В 3 т. – Ростов н/Д, 1995. – Т.2.
102. Національний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2007.
103. Орлов О.О., Сіренський С.П., Подобайло А.В., Сесін В.А. Заповідна Житомирщина. – К., 2001.
104. Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій. – К., 1998.
105. Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій. – К., 1998.
106. Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів / Затверджений постановою Кабінету міністрів України від 17.09.96 за № 1147
107. Петрина Н.В. Заповідна справа: Навчально-методичний посібник. – К., 2006
108. Петрина Н.В. Заповідна справа. Конспект лекцій у схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К., 2007.
109. Петрина Н.В. Природоохоронні території Азії // Фізична географія материків та океанів: Підручник. Т. 1. Азії. – К., 2009. – С. 551 – 574.
110. Петрина Н.В. Природоохоронні території Європи // Фізична географія материків та океанів: Підручник. Т. 2. Європа. – К., 2010. – С. 365 – 410.
111. План экологического менеджмента Джарылгачского природного комплекса / Котенко Т.Т., Черняков Д.А., Дубына Д.В. и др. // Биоразнообразие Джарылгача: современное состояние и пути сохранения. Вестник зоологии. Спецвыпуск. – 2000. – С. 113 – 164.
112. Положення про еколого-освітню діяльність заповідників і національних природних парків України / Затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 21.09.98 за № 140.
113. Положення про Зелену книгу України / Затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 19.02.97, № 17.

114. Положення про зоологічний парк загальнодержавного значення / Затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України та Міністерства культури і мистецтв України від 20.02.98 за № 21/46
115. Положення про наукову діяльність заповідників та національних природних парків України / Затверджене наказом № 103 Міністерства екології та природних ресурсів України від 09.08.2000
116. Положення про організацію наукових досліджень у заповідниках і національних природних парках України / Затверджене наказом № 163 Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 10.11.98
117. Положення про Проект організації території біосферного заповідника та охорони його природних комплексів / Затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 6.07.05, № 245
118. Природа Карпатського національного парку. – К.: Наукова думка, 1993.
119. Природно-заповідний фонд Волинської області: Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів. - Луцьк: Ініціал, 1999.
120. Природно-заповідний фонд загальнодержавного значення: Довідник – К., 1999
121. Природно-заповідний фонд Закарпатської області: Довідник. - Рахів, 1998.
122. Природно-заповідний фонд Чернігівщини: Реєстр-довідник. – Чернігів: Облполіграфвидав, 1990.
123. Природные комплексы Черноморского государственного заповедника. – К., 1992.
124. Приходько М.М., Абрам'юк У.М., Бойчук І.І. та ін. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини. – Івано-Франківськ, 2000.
125. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні / Д.М.Гродзинський, Ю.Р.Шеляг-Сосонко, Т.М.Черевченко та ін. – К.: ВД "Академперіодика", 2001.
126. Развитие системы межгосударственных особо охраняемых природных территорий. – К., 1996.
127. Розбудова екомережі України (Програма розвитку ООН. Проект «Екомережі») / За ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонко. – К., 1999.
128. Современные действия заповедников и национальных парков Северной Евразии. – М., 1996.
129. Стойко С.М. Біосферні заповідники України, їх територіальна структура та поліфункціональне призначення // Заповідна справа в Україні. – Том 5. Випуск 1. – 1999. – С. 3 – 9.
130. Стойко С.М., Ященко П.Т., Жижин М.П. Шацький природний національний парк. – Львів: Каменяр, 1986.
131. Титар В.М. Екологічний менеджмент водно-болотних угідь (стандарт і рекомендації до планування). – К., 1995.
132. Усыскин Г.С. Очерки истории российского туризма. – СПб., 2000.
133. Усыскин Г.С. Очерки истории российского туризма. – СПб., 2000.
134. Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учеб.- метод. пособие. - М.: Финансы и статистика, 2003.

135. Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учеб.- метод. пособие. - М.: Финансы и статистика, 2003.
136. Червона книга України. Рослинний світ. / За заг. ред. Я.П.Дідуха. – К., 2009.
137. Червона книга України. Тваринний світ. / За заг. ред. І.А.Акімова. – К., 2009.
138. Burgman, M.A., Lindenmayer, D.B. Conservation biology for the Australian environment. – Sydney, 1999.
139. Burgman, M.A., Lindenmayer, D.B. Conservation biology for the Australian environment. – Sydney, 1999.
140. Educating the educators in tourism. – Madrid, 1996.
141. Educating the educators in tourism. – Madrid, 1996.
142. Guidelines: Development of national parks and protected areas for tourism. – Madrid, 1992.
143. Guidelines: Development of national parks and protected areas for tourism. – Madrid, 1992.
144. Jafari J. Anatomy of the travel industry // Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. – 1983. – Vol. 24, № 1. – P. 71–77.
145. Jafari J. Anatomy of the travel industry // Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. – 1983. – Vol. 24, № 1. – P. 71–77.
146. McIntosh R.W., Goeldner Ch.R., Ritchie J.R.B. Tourism: principles, practices, philosophies. / – New York, 1995.
147. McIntosh R.W., Goeldner Ch.R., Ritchie J.R.B. Tourism: principles, practices, philosophies. / – New York, 1995.
148. Priest S., Rohnke K., Rohnke K.E. 101 of the best corporate team building activities New York, 1999.
149. Priest S., Rohnke K., Rohnke K.E. 101 of the best corporate team building activities New York, 1999.
150. Ritchie J.R.B., Zins M. Culture as determinant of the attractiveness of a tourism region // Annals of Tourism Research. – 1998. – April–june. – P. 256.
151. Ritchie J.R.B., Zins M. Culture as determinant of the attractiveness of a tourism region // Annals of Tourism Research. – 1998. – April–june. – P. 256.
152. Rohnke K., Tait C.M., Wall J.B. The complete ropes course manual. – New York, 1997.
153. Rohnke K., Tait C.M., Wall J.B. The complete ropes course manual. – New York, 1997.
154. Roth P., Schrand A. Touristik marketing. – Munchen, 1995.
155. Roth P., Schrand A. Touristik marketing. – Munchen, 1995.
156. Seitz E., Meyer W. Tourismus marktforschung. – Munchen, 1995.
157. Seitz E., Meyer W. Tourismus marktforschung. – Munchen, 1995.
158. Smith V. Hosts and guests – Philadelphia, 1997.
159. Smith V. Hosts and guests – Philadelphia, 1997.
160. Sustainable tourism development: Guide for local planners. – Madrid, 1993.
161. Sustainable tourism development: Guide for local planners. – Madrid, 1993.
162. Tourism and environmental protection. – Madrid, 1996.
163. Tourism and environmental protection. – Madrid, 1996.
164. Web: <http://www/neot-kedumin.org.il>

165. Web: <http://www/neot-kedumin.org.il> Барышева Ю.А. Формирование эколого-краеведческих знаний в школе. – М., 1997.
166. What Tourism Managers Need to Know. – Madrid, 1997.
167. What Tourism Managers Need to Know. – Madrid, 1997.
168. Witt S.F., Witt C.A. Modeling and forecasting demand in tourism. - Academic Press., 1992.
169. Witt S.F., Witt C.A. Modeling and forecasting demand in tourism. - Academic Press., 1992.
170. World directory of tourism education and training institutions. – Madrid, 1992.
171. World directory of tourism education and training institutions. – Madrid, 1992.

Офіційні сайти ЮНЕСКО, МСОП та інших організацій, національних парків та інших природоохоронних територій у різних країнах світу